

Martin Kragh (ed.)

Security and Human Rights in Eastern Europe

*New Empirical and Conceptual
Perspectives on Conflict Resolution
and Accountability*

With a foreword by Fredrik Löjdquist and Martin Kragh

ibidem

Security and Human Rights in Eastern Europe: New Empirical and Conceptual Perspectives on Conflict Resolution and Accountability

Martin Kragh (red.)

Stuttgart: Ibidem, 2022

220 sider. ISBN 9783838216881

Omtalt af **Niels Bo Poulsen** [ph.d.,
institutchef ved Forsvarsakademiet,
København, nipo@fak.dk]

Den her anmeldte antologi samler bidrag fra et projekt foretaget i 2021 ved Stockholm Centre for Eastern European Studies. Projektet, som analyserede forskellige aspekter af menneskerettigheder og sikkerhed i Østeuropa, blev igangsat for at understøtte det svenske OSCE-formandskab samme år.

Bogen indeholder i alt ni kapitler (og et forord). De falder i to overordnede dele, idet tekstens første del består af analyser af de enkelte OSCE-relaterede konfliktområder i Østeuropa, det vil sige Donbas, Georgien (Abkhasien og Sydossetien), Nagorno-Karabakh samt Transnistrien. Derpå følger en del, som i højere grad har et komparativt eller tematisk anslag. Heri indgår et studie af mekanismer og forhandlingsformater anvendt i de forskellige postsovjetiske konflikter, et studie af hvad OSCE-missionen i Donbas har opnået (og ikke opnået) over tid, en analyse af Ruslands instrumentalisering af konflikter, samt en undersøgelse af konflikterne fra et folkeretsligt synspunkt. Bogens struktur fremstår ikke fuldstændigt logisk, idet del 1 indeholder et kapitel, som ser på fangeudvekslinger og mishandling af fanger i Donbas – dette kapitel fremstår langt mindre generisk og langt mere tematisk end de øvrige kapitler i del 1. Omvendt handler det i del 2 placerede kapitel om OSCE –

missionen i Donbas alene om én konfliktzone. Dette kapitel kunne nok lige så godt have været inkluderet i del 1.

Hvert kapitel afsluttes med et antal politikanbefalinger (*policy recommendations*). Disse er meget forskellige i deres konkretiserings- og detaljegrad, og i forhold til hvor tæt de bringer sig på relevante internationale aktører og institutioner. Et eksempel på denne forskel ses mellem Halyna Coynash' bidrag om menneskerettighedskrænkelser i de besatte dele af Donbas og den efterfølgende tekst af Stanislav Aseyev og Andreas Umland om tilbageholdte. Begge tekster handler om samme område, men der er meget stor forskel på, hvor præcise og detaljerede anbefalingerne, som gives, er. Langt de fleste af bogens anbefalinger handler om anvendelsen af OSCE som redskab til at håndtere de nævnte konflikter. Dette er logisk, givet at teksten er udsprunget af det svenske OSCE-formandskab.

Et af de slående forhold, som går igen i mange af kapitlerne, er, at konfliktløsningen har været hæmmet af forskellige og ofte ad hoc prægede forhandlingsformater. Dertil kommer det forhold, at man ikke har villet være ved, at Rusland er part i de fleste af dem, og at Rusland i stort omfang har udnyttet konflikterne til egen vinding, hvis landet ikke ligefrem har skabt dem eller opmuntret en af parterne i dem.

Teksterne er i en del tilfælde skrevet af personer, som har haft en rolle i konflikt håndteringen, og som har *hands on* erfaring fra dem. Det understøtter selvsagt muligheden for at komme med relevante og praksisnære indsigter i, hvad der har virket, og hvad der ikke har virket. Det bringer dog også lejlighedsvis bidragene meget tæt på det partiske. Det er en grundlæggende, mere eller mindre udtalt præmis i hovedparten af kapitlerne, at Rusland er en meget stor del af problemet. I det omfang »vestlige« OSCE-lande nævnes som havende bidraget negativt til konfliktløsningen, er det primært ved, at de ikke i tilstrækkelig grad har sagt fra overfor Rusland. Selv om publikationen i sagens natur særligt skal orientere sig mod OSCE-relevante aktører, savnes der i teksterne et lidt dybere blik på andre relevante aktører som Iran, Kina og Tyrkiet (særligt i forhold til konflikter i Kaukasus). Civilsamfundsvinkelen er derimod til stede i mange bidrag. Det fremstår som en vigtig lære af flere af konflikterne, at indsats, som er målrettet den brede befolkning og eksempelvis letter passage i konfliktzonen eller nedbryder stereotyper, er vigtige ledsagere til de bestræbelser på konfliktløsning, som er foregået i diplomatisk regi.

Grundlæggende er bidragene fagligt gode, indsigtsgivende og policy-nære blikke på de forskellige konflikter og den måde, de hidtil er søgt løst på i OSCE-regi, samt – via policy-anbefalingerne – hvad der kan gøres for at justere den måde, det internationale samfund adresserer dem på.

Bogen demonstrerer desværre samtidig en af udfordringerne ved den trykte publikation, når det gælder studiet af samtidige problemstillinger: Virkeligheden ændrer sig så hurtigt, at teksten risikerer at blive forældet, inden den når læseren. Det gælder desværre i meget betydelig grad denne antologi. De enkelte tekster bærer præg af at være blevet til inden Ruslands invasion af Ukraine i februar 2022.

At Ruslands storkrig mod Ukraine i stort omfang har gjort det nødvendigt radikalt at nytænke euro-atlantisk sikkerhed – herunder OSCEs plads og rolle deri – er ikke forfatterens skyld. Men det gør unægtelig publikationen mindre relevant, end den ellers havde været. På det grundlag er det svært at se, at en god del af de observationer og anbefalinger, som teksterne indeholder, har andet end »akademisk« interesse. Omvendt kan man overveje på et lidt højere abstraktionsniveau, om ikke netop OSCE har en fremtid, når en ny euro-atlantisk sikkerhedsorden på længere sigt skal etableres. I den forbindelse havde det været nyttigt, hvis bogen ud over at give et situationsbillede af konflikterne også havde budt på en mere generel analyse af OSCEs udvikling, herunder dens aktuelle stade, og mulighederne for at revitalisere, hvad der på mange måder er en hensygnende organisation.

De nævnte begrænsninger i bogens indhold fratager den dog ikke værdi på en række andre områder. De enkelte studier er – inden for den plads, der nu engang er – grundige og nuancerede samt byder på gode indsigter og overvejelsespunkter. Det er eksempelvis tilfældet med Andreas Umlands analyse af OSCE's Special Monitoring Missions arbejde i Donbas. Han påpeger blandt andet i sine policy-anbefalinger, at den omfattende brug af droner og kameraer i overvågningen af konflikten skaber et unikt dokumentationsmateriale, som ideelt set kunne og burde gøres tilgængelig for offentligheden. Han argumenterer samtidig for, at OSCE i mindst muligt omfang bør redigere i observationerne fra sine observatører for at undgå censur og selvrensensur (s. 178). Dette synspunkt ledsages af de vurderinger, man finder i flere andre kapitler af, at en af de store svagheder i OSCE – tilstedeværelse i de i bogen undersøgte konflikter har været, at Rusland ikke i tilstrækkelig grad er blevet behandlet som part i konflikterne. I stedet har landet kunnet optræde som en tilsyneladende neutral aktør i de forskellige konfliktløsende mekanismer, der har været anvendt, eller det har kunnet blokere for eller vanskeliggøre OSCEs indsats.

Security and Human Rights in Eastern Europe er et godt og hjælpsomt bidrag til at forstå, hvorfor det gennemgående har været svært at anvende OSCE til at løse konflikterne i Østeuropa, og der lægges vigtige spor ud til mindre justeringer og forbedringer af OSCEs arbejde i denne publikation. Men som allerede nævnt, er der i den aktuelle sikkerhedssituation nok brug for at genoverveje organisationens rolle i bredere forstand, end hvad denne publikation lægger op til.